

NEVER FORGET

Remembering the Holocaust and
building tolerance and solidarity in the EU

NIKAD NE ZABORAVIMO

Sjećanje na Holokaust,
promicanje tolerancije i solidarnosti u EU

Nikad ne zaboravimo

Sjećanje na Holokaust, promicanje tolerancije i solidarnosti u EU

Never Forget

Remembering the Holocaust and building tolerance and solidarity in the EU

Nikoli ne pozabimo

V spomin na holokavst in spodbujanje strpnosti ter solidarnosti v EU

NEVER FORGET

Remembering the Holocaust and
building tolerance and solidarity in the EU

NIKAD NE ZABORAVIMO

Sjećanje na Holokaust,
promicanje tolerancije i solidarnosti u EU

**Funded by
the European Union**

Financirano sredstvima Europske Unije.
Stavovi i mišljenja isključiva su odgovornost Židovske općine Čakovec
i ne odražavaju nužno nazore Europske unije ili EACEA-e.
Europska unija i ugovorno tijelo ne snose odgovornost za sadržaj.

Sadržaj / Contents / Vsebina

Nikad ne zaboravimo - Sjećanje na Holokaust, promicanje tolerancije i solidarnosti u EU	5
Never Forget - Remembering the Holocaust and building tolerance and solidarity in the EU	6
Nikoli ne pozabimo - V spomin na holokavst in spodbujanje strpnosti ter solidarnosti v EU	7
O projektu	8
About the project	9
O projektu	10
Aktivnosti partnera u sklopu projekta Never Forget	11
Partner activities within the Never Forget project	12
Aktivnosti partnerjev v okviru projekta Never Forget	13
Komemoracija i predstavljanje projekta u Lendavi	14
Commemoration and presentation of the project in Lendava	16
Spominska slovesnost in predstavitev projekta v Lendavi	17
Početna konferencija i komemoracija u Čakovcu	20
Opening conference and commemoration in Čakovec	22
Predstavitev projekta in spominska slovesnost v Čakovcu	23
Kameni spoticanja u Lendavi i Šalovcima	26
Stumbling stones in Lendava and Šalovci	28
Tlakovci spomina v Lendavi in Šalovcih	30
Međunarodni seminar i izložba Vatrene svitci u Lendavi	32
International seminar and exhibition Scrolls of Fire in Lendava	33
Mednarodni seminar in razstavitev Ognjeni zvitki v Lendavi	35
Izložba i koncert Never Forget u Čakovcu	38
Never Forget exhibition and concert in Čakovec	40
Never Forget razstavitev in koncert v Čakovcu	42

Nikad ne zaboravimo

Sjećanje na Holokaust, promicanje tolerancije i solidarnosti u EU

Cilj projekta *Never Forget - Remembering the Holocaust and building tolerance and solidarity in the EU* je obilježavanje sjećanja na žrtve totalitarnih režima, njegovanje europskog građanstva, demokracije i poštivanja ljudskih prava te razmišljanje o europskoj kulturnoj raznolikosti i zajedničkim vrijednostima. Za Europu Holokaust predstavlja povijesnu prekretnicu s velikim posljedicama za vrijednosti i politiku kontinenta. Također je duboko utjecao na židovsku populaciju Hrvatske i Slovenije, čiji broj nikada više nije dosegao iste visine. U posljednje vrijeme zamijećen je porast govora mržnje i netolerancije, usmjerenih ne samo na Židove, već i na druge manjine. Tijekom Drugog svjetskog rata upravo je govor mržnje i dehumanizacija Židova, kao i Roma ili LGBTQ+ zajednice, dovela do njihovog genocida. Vjerujemo da se slični obrasci dehumanizirajuće propagande ponavljaju i danas te kako je važno educirati ljude, posebice mlade, o njegovim uzrocima i posljedicama, kako se zločini poput Holokausta više nikada ne bi ponovili. Antisemitizam i radikalizam nisu problem židovske manjine, već problem društva u cjelini, koje dopušta da se ovakve stvari odvijaju bez odgovarajuće reakcije. Upravo zbog takvog zanemarivanja suočeni smo i s rastućim trendom iskrivljavanja i poricanja Holokausta. Iz tog razloga projekt će se fokusirati na zločine totalitarnih režima, ali će ih također povezati s današnjom stvarnošću, s ciljem podizanja svijesti o obrascima „drugosti“ i razvijanja sposobnosti građana za kritiku naspram autoritarizma. Prema tome, specifični ciljevi našeg projekta su: 1. Promišljanje i edukacija o posljedicama Drugog svjetskog rata i antisemitizma te obilježavanje sjećanja na žrtve Holokausta u Hrvatskoj i Sloveniji; 2. Razvoj strukturirane suradnje između projektnih partnera u cilju podizanja javne svijesti o Holokaustu, zajedničkoj povijesti i zajedničkim vrijednostima Europske unije; 3. Promicanje međusobnog razumijevanja i tolerancije te podržavanje međukulturalnog i međugeneracijskog dijaloga.

Never Forget

Remembering the Holocaust and building tolerance and solidarity in the EU

The overall aim of the project is to commemorate the victims of totalitarian regimes, foster European citizenship, democracy and respect for human rights & to reflect on European cultural diversity and common values. For Europe, the Holocaust represents a historical landmark with major consequences for the continent's values and politics. It also deeply affected the Jewish population of Croatia and Slovenia, whose numbers never reached the same heights again. In recent times we have noted a rise in hate speech and intolerance, targeting not only Jews, but other minorities. During World War II, it was hate speech and dehumanization of Jews, as well as the Roma or LGBTQ+ community, that led to their genocide. We believe that similar patterns of dehumanizing propaganda are repeating today and that it is important to educate people, especially the youth, about its causes and consequences, so that crimes such as the Holocaust never happen again. Antisemitism and radicalism are not a problem of the Jewish minority but a problem of society as a whole, who lets issues like this to go on without a proper reaction. It is because of such neglecting that we are also confronted with the rising trend of Holocaust distortion and deniability. Because of that, the project will focus on the crimes of totalitarian regimes but will also connect them with nowadays reality, with the goal to raise awareness about patterns of "othering" and develop citizens capacity of criticism towards authoritarianism. Thus, the specific aims of our project are to: 1. Reflect and educate on consequences of World War II and antisemitism and to commemorate victims of the Holocaust in Croatia and Slovenia; 2. Develop structured cooperation between project partners in order to improve citizens' awareness about Holocaust remembrance, common history and values of the EU; 3. Promote mutual understanding and tolerance and support intercultural and inter-generational dialogue.

Nikoli ne pozabimo

V spomin na holokavst in spodbujanje strpnosti ter solidarnosti v EU

Z izvedbo projekta *Never Forget - Remembering the Holocaust and building tolerance and solidarity in the EU* se spominjamo žrtev totalitarnih režimov, in krepimo evropsko državljansko kulturo, demokracijo, spoštovanje človekovih pravic ter razmišljanje o evropski kulturni raznolikosti in skupnih vrednotah. Za Evropo je holokavst zgodovinska prelomnica z velikimi posledicami za vrednote in politiko celine. Prav tako je globoko vplival na judovsko populacijo Hrvaške in Slovenije, katerih število nikoli ni doseglo enake višine. V zadnjem času je opazen porast sovražnega govora in nestrpnosti, usmerjenih ne le proti Judom, temveč tudi proti drugim manjšinam. Med drugo svetovno vojno je ravno sovražni govor in dehumanizacija Judov, pa tudi Romov in LGBTQ+ skupnosti, privedla do njihovega genocida. Verjamemo, da se podobni vzorci dehumanizirajoče propagande ponavljajo tudi danes in da je pomembno izobraževati ljudi, zlasti mlade, o njegovih vzrokih in posledicah, da se zločini, kot je holokavst, ne bi nikoli več ponovili. Antisemitizem in radikalizem nista problem judovske manjšine, temveč problem družbe kot celote, ki dopušča, da se take stvari odvijajo brez ustrezne reakcije. Prav zaradi takšnega zanemarjanja se soočamo tudi z naraščajočim trendom izkrivljanja in zanikanja holokavsta. Iz tega razloga se bo projekt osredotočil na zločine totalitarnih režimov, vendar jih bo tudi povezal z današnjo realnostjo, s ciljem ozaveščanja o vzorcih „drugosti“ in razvoja zmožnosti državljanov za kritiko proti avtoritarizmu. V skladu z tem glavni cilji našega projekta so: 1. Premišljevanje in izobraževanje o posledicah druge svetovne vojne in antisemitizma ter spomin na žrtve holokavsta na Hrvaškem in v Sloveniji; 2. Razvoj strukturiranega sodelovanja med projektnimi partnerji z namenom ozaveščanja javnosti o holokavstu in skupni zgodovini ter skupnih vrednotah znotraj Evropske unije; 3. Spodbujanje razumevanja in strpnosti ter podpiranje medkulturnega in medgeneracijskega dialoga.

O projektu

Naziv projekta: Never Forget - Remembering the Holocaust and building tolerance and solidarity in the EU (Nikad ne zaboravimo - Sjećanje na Holokaust, promicanje tolerancije i solidarnosti u EU)

Akronim: Never Forget

Program financiranja: Građani, jednakost, prava i vrijednosti (CERV)

Nositelj projekta: Židovska općina Čakovec

Partneri: Center judovske kulturne dediščine Sinagoga Maribor i Občina Lendava

Ukupna vrijednost projekta: 76.635,00 € (100% financiranje iz sredstava EU)

Razdoblje provedbe: 1. travnja 2022. - 31. ožujka 2023.

Područje provedbe: Međimurska županija (Republika Hrvatska), Prekmurje (Republika Slovenija)

Projektne aktivnosti: U sklopu projekta projektni partneri organizirat će različite aktivnosti čiji je fokus na obilježavanju Holokausta, podizanju javne svijesti te edukaciji o posljedicama antisemitizma kako bi se ojačala solidarnost i otvorio dijalog o aktualnoj društvenoj nejednakosti i netoleranciji. Aktivnosti uključuju konferencije, radionice, seminare, predavanja, izložbe i koncerte, a žrtava Holokausta prisjetit ćemo se i postavljanjem Stolpersteina/Kamena spoticanja, objavom publikacije te svečanim komemoracijama.

About the project

Project name: Never Forget - Remembering the Holocaust and building tolerance and solidarity in the EU

Acronym: Never Forget

Programme: Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV)

Coordinator: Jewish Community of Čakovec

Beneficiaries: Center of Jewish Cultural Heritage Synagogue Maribor and Municipality of Lendava

Grant amount: 76.635,00 € (100% EU financing)

Implementation period: April 1st 2022 – March 31st 2023

Implementation area: Međimurje County (Republic of Croatia), Prekmurje (Republic of Slovenia)

Project activities: As part of the project, the project partners will organize various activities focused on commemorating the Holocaust, raising public awareness and education about the consequences of anti-Semitism in order to strengthen solidarity and open a dialogue about current social inequality and intolerance. Activities include conferences, workshops, seminars, lectures, exhibitions and concerts, and we will also remember the victims of the Holocaust with the installation of Stolpersteine/Stumbling Stones, a publication and solemn commemorations.

O projektu

Naslov projekta: Never Forget - Remembering the Holocaust and building tolerance and solidarity in the EU (Nikoli ne pozabimo - V spomin na holokavst in spodbujanje strpnosti ter solidarnosti v EU)

Skrajšano ime projekta: Never Forget

Program: Program državljeni, enakost, pravice in vrednote (CERV)

Vodilni partner: Židovska občina Čakovec

Partnerji projekta: Center judovske kulturne dediščine Sinagoga Maribor in Občina Lendava

Skupna vrednost projekta: 76.635,00 € (100% financiranje iz EU sredstev)

Obdobje izvedbe projekta: 1. april 2022 – 31. marec 2023

Lokacija izvedbe: Međimurska županija (Republika Hrvaška) in Prekmurje (Republika Slovenija)

Projektne aktivnosti: V okviru projekta projektne partnerji bodo organizirali različne aktivnosti s poudarkom na obeležitvi spomina na holokavst ter ozaveščanju in izobraževanju javnosti o posledicah antisemitizma z namenom krepitve družbene solidarnosti in odpiranja dialoga na temo trenutne družbene neenakosti in nestrpnosti. Dejavnosti vključujejo organizacijo konferenc, delavnic, seminarjev, predavanj, razstav in koncerta, a žrtev holokavsta pa se bomo spominjali tudi s postavitvijo Stolpersteina/Tlakovcev spomina, izdajo publikacije in slovesnimi komemoracijami.

Aktivnosti partnera u sklopu projekta *Never Forget*

Židovska općina Čakovec:

- Komemoracije za žrtve Holokausta
- Konferencije za medije
- Izložba
- Koncert
- Radionica
- Predavanje
- Seminar
- Postavljanje kamena spoticanja
- Istraživanje o žrtvama Holokausta s područja Međimurja
- Izdavanje publikacije
- Produkcija dokumentarnog filma

Općina Lendava:

- Komemoracija za žrtve Holokausta
- Konferencija za medije
- Seminar
- Izložba

Sinagoga Maribor:

- Postavljanje kamena spoticanja
- Komemoracija za žrtve Holokausta
- Konferencija za medije
- Predavanje
- Izložba

Partner activities within the *Never Forget* project

Jewish Community of Čakovec:

- Holocaust commemorations
- Press conferences
- Exhibition
- Concert
- Workshop
- Lecture
- Seminar
- Stumbling stones installation
- Holocaust research
- Book publishing
- Documentary film production

Municipality of Lendava:

- Holocaust commemoration
- Press conference
- Seminar
- Exhibition

Synagogue Maribor:

- Stumbling stones installation
- Holocaust commemoration
- Press conference
- Lecture
- Exhibition

Aktivnosti partnerjev v okviru projekta *Never Forget*

Židovska občina Čakovec:

- Spominske slovesnosti za žrtve holokavsta
- Tiskovne konference
- Razstavitev
- Koncert
- Delavnica
- Predavanje
- Seminar
- Postavitev tlakovcev spomina
- Raziskava o žrtvah holokavsta na območju Međimurja
- Izdaja publikacije
- Produkcija dokumentarnega filma

Občina Lendava:

- Spominska slovesnost za žrtve holokavsta
- Tiskovna konferenca
- Seminar
- Razstavitev

Sinagoga Maribor:

- Postavitev tlakovcev spomina
- Spominska slovesnost za žrtve holokavsta
- Tiskovna konferenca
- Predavanje
- Razstavitev

Komemoracija i predstavljanje projekta u Lendavi

Dana 26. travnja 2022. prošlo je 78 godina od početka višestrukih deportacija Židova iz Prekmurja u koncentracijske logore, kada su u Lendavi i Murskoj Soboti okupili najveću skupinu prekmurskih Židova koje su najprije odveli u Čakovec i zatim dalje u Nagykanizsu, otkuda su ih vagonima odvozili u Birkenau, gdje je bilo sabirno mjesto za najveći logor smrti – Auschwitz. Većini je tu završen njihov životni put. Ovaj prvi i najveći transport prekmurskih Židova brojao je 367 osoba. U jesen je uslijedio drugi, nešto manji val deportacija.

Istog datuma kada se obilježava obljetnicu deportacija iz Prekmurja, stoga se obilježava i dan sjećanja na sve žrtve Holokausta u Sloveniji. Tom prigodom, u Lendavi je održana komemoracija za žrtve nacističkih zločina, a u velikoj dvorani Občine Lendava novinarima i publici je predstavljen projekt Never Forget. Nakon konferencije položeni su vijenci na Židovskom groblju u Dolgoj vasi. Predstavnici lokalnih i etničkih institucija te predstavnici Hrvatske, Mađarske i Izraela odali su time počast žrtvama Holokausta u Sloveniji.

Commemoration and presentation of the project in Lendava

On April 26th 2022, 78 years have passed since the beginning of the multiple deportations of Jews from Prekmurje region to concentration camps, when they gathered the largest group of Prekmurje Jews in Lendava and Murska Sobota, who were first taken to Čakovec and then further to Nagykanizsa, from where they were taken by wagons to Birkenau, a collection point for the largest death camp – Auschwitz. For most of them, their life journey ended there. This first and largest transport of Prekmurje Jews had 367 people. A second, slightly smaller wave of deportations followed in the fall.

On the same date that the anniversary of the deportations from Prekmurje is commemorated, the day of remembrance for the victims of the Holocaust in Slovenia is also held. On this occasion, a commemoration for the victims of Nazi crimes was held in Lendava, and the *Never Forget* project was presented

to journalists and the public in the Lendava City Hall. After the conference, wreaths were laid at the Jewish cemetery in Dolga vas. Representatives of local and ethnic institutions and representatives of Croatia, Hungary and Israel in that way paid tribute to the victims of the Holocaust in Slovenia.

Spominska slovesnost in predstavitev projekta v Lendavi

26. aprila 2022 mineva 78 let od začetka množičnih deportacij Judov iz Prekmurja v koncentracijska taborišča, ko so v Lendavi in Murski Soboti zbrali največjo skupino prekmurskih Judov in jih odpeljali najprej v Čakovec, od tam pa v Nagykanizso, od koder so jih v vagonih vozili v Birkenau, kjer je bilo zbirno mesto za največje taborišče smrti – Auschwitz. Večina je življenjsko pot tam končala. Ta, prvi in največji transport prekmurskih Judov je štel 367 ljudi. Drugi, nekoliko manjši val deportacij je sledil jeseni.

Tako tudi 26. aprila, ko se spominja obletnice deportacij v Prekmurju, obeležuje se tudi dan spomina na žrtve holokavsta v Sloveniji. Ob tej priložnosti je v Lendavi potekala spominska slovesnost za žrtvi nacističnih zločinov, a v veliki dvorani Občine Lendava pa je novinarjem in občinstvu predstavljen projekt *Never Forget*. Po konferenci je sledilo polaganje vencev na judovskem pokopališču v Dolgi vasi. Žrtvam holokavsta v Sloveniji so se poklonili predstavniki lokalnih in narodnostnih institucij ter predstavniki Hrvaške, Madžarske in Izraela.

Početna konferencija i komemoracija u Čakovcu

Od 1948. godine do danas posljednja nedjelja u svibnju je u Židovskoj općini Čakovec rezervirana za prisjećanje na žrtve Holokausta s područja Međimurske županije. Ove godine se komemorativni skup uklopio u program početne konferencije projekta *Never Forget*, koja je održana dana 29. svibnja 2022. godine. Holokaust u Europi predstavlja povijesnu činjenicu koja je imala nesagledive posljedice po vrijednosti i politiku kontinenta te je razorio židovsku zajednicu u Međimurju, onemogućivši joj da ostvari dosege iz predratnog razdoblja. Tu užasnu sudbinu dijelila je sa Židovima na slovenskoj strani granice, s kojim su je vezale obiteljske, kulturne i poslovne veze. Tokom cijelog Drugog svjetskog rata, oko tisuću Židova iz cijelog Međimurja poslano je u logore smrti, a njima se trebaju pribrojiti i sve ostale civilne i vojne žrtve s ovog područja.

Nakon konferencije održana je tradicionalna komemoracija za sve žrtve nacističkog režima na Židovskom groblju u Mihovljanu.

Opening conference and commemoration in Čakovec

From 1948 until today, the last Sunday in May has been reserved in the Jewish Municipality of Čakovec for commemorating the victims of the Holocaust from the area of Međimurje County. This year, the commemorative gathering was included in the program of the opening conference of the *Never Forget* project, which was held on May 29th 2022. The Holocaust in Europe represents a historical fact that had immense consequences for the values and politics of the continent. It destroyed the Jewish community in Međimurje, preventing it to achieve its scope from the pre-war period. The Jewish community in Međimurje shared that terrible fate with the Jews on the Slovenian side of the border, with whom it was bound by family, cultural and business ties. During World War II, around a thousand Jews from all over Međimurje were sent to death camps, along with other civilian and military victims from this area.

After the conference, a traditional commemoration was held for victims of the Nazi regime at the Jewish cemetery in Mihovljan.

Predstavitev projekta in spominska slovesnost v Čakovcu

Od leta 1948 do danes je zadnja nedelja v maju v Judovski občini Čakovec rezervirana za spomin na žrtvi holokavsta z območja Međimurske županije. Letos je bil komemorativni shod uvrščen v program začetne konference projekta *Never Forget*, ki se odvila 29. maja 2022. Holokavst v Evropi predstavlja zgodovinsko dejstvo, ki je imelo nezaslišane posledice za vrednote in politiko celine ter uničilo judovsko skupnost v Međimurju in ji onemogočilo doseganje obsega iz predvojnega obdobja. To grozljivo usodo so delili z Judi na slovenski strani meje, s katerimi so ji vezale družinske, kulturne in podjetniške vezi. Med drugo svetovno vojno je bilo v taborišča smrti poslanih okoli tisoč Judov iz vsega Međimurja, prišteti pa im je treba še vse druge civilne in vojaške žrtve s tega območja.

Po konferenci je na judovskem pokopališču v Mihovljanu potekala tradicionalna spominska slovesnost za vse žrtve nacističnega režima.

Kameni spoticanja u Lendavi i Šalovcima

U duhu nastojanja da se očuva povijesno sjećanje na Holokaust i kao znak odavanja počasti ljudima koji su kao pojedinci i zajednica ostavili trajne i neizbrisive tragove, u Lendavi i Šalovcima je 4. srpnja 2022. godine u sklopu projekta *Never Forget* održan program postavljanja Kamena spoticanja (Stolpersteine). U Lendavi su na adresi Trg Ljudske pravice 11 na kojoj je živjela obitelj Deutsch (Aladar, Elizabeta i Judita) te u Glavnoj 30 gdje su živjele obitelji Pollák (Emil i Emilija) i Nádai (Ladislav, Eva i Peter), kameni položeni ispred domova ovih židovskih obitelji odvedenih i pogubljenih u Auschwitzu. U Šalovcima, na adresi Šalovci 161 kameni spoticanja položeni su u spomen članova obitelji Schönauer (Julij, Elizabeta, Ladislav i Helena).

Kamene spoticanja osobno je položio berlinski umjetnik Gunter Demnig, autor projekta *Stolpersteine* kojeg je pokrenuo 1992. godine, s ciljem obilježavanja sjećanje na žrtve Holokausta na njihovom posljednjem mjestu stanovanja - ili, ponekad, rada - koje je osoba slobodno izabrala prije nego što je postala žrtva nacističkog terora. Kamene spoticanja položeni su diljem Europe i predstavljaju najveći svjetski decentralizirani spomenik.

Stumbling stones in Lendava and Šalovci

In the effort to preserve the historical memory of the Holocaust and as a way of honoring the people who as individuals and as a community left a lasting and indelible mark, on July 4th 2022 in Lendava and Šalovci, as part of the *Never Forget* project, a Stumbling stones (Stolpersteine) installation program was held. In Lendava, at the Trg Ljudske pravica 11 address, where the Deutsch family (Aladar, Elizabeta and Judita) lived, and at Glavna 30, where the Pollák (Emil and Emilija) and Nádai (Ladislav, Eva and Peter) families lived, stones were placed in front of the homes of these Jewish families which were taken and executed in Auschwitz. In Šalovci, at the address Šalovci 161, Stumbling stones were laid in memory of members of the Schönauer family (Julij, Elizabeta, Ladislav and Helena).

Stumbling stones were personally laid by the Berlin artist Gunter Demnig, the author of the *Stolpersteine* project, which he started in 1992, with the aim of commemorating Holocaust victims at their last place of residency— or, sometimes, work — which was freely chosen by the person before he or she fell victim to Nazi terror. Stumbling stones have been laid all over Europe and represent the world's largest decentralized memorial.

Tlakovci spomina v Lendavi in Šalovcih

V duhu prizadevanja za ohranjanje zgodovinskega spomina na holokavst in v znak počasti ljudem, ki so kot posamezniki in skupnosti pustili trajne in neizbrisne sledi, 4. julija 2022 v Lendavi in Šalovcih v okviru projekta *Never Forget* je potekal program postavitve tlakovcev spomina (Stolpersteine). V Lendavi so na Trgu ljudske pravice 11 kjer je živila družina Deutsch (Aladar, Elizabeta in Judita) in na Glavni 30, kjer sta živeli družini Pollák (Emil in Emilija) in Nádai (Ladislav, Eva in Peter), položeni tlakovci pred domove teh judovskih družin, odpeljanih in umorjenih v Auschwitzu. V Šalovcih na naslovu Šalovci 161 so tlakovce spomina dobili člani družine Schönauer (Julij, Elizabeta, Ladislav in Helena).

Tlakovce spomina je osebno položil berlinski umetnik Gunter Demnig, avtor projekta *Stolpersteine* ki ga je začel leta 1992 z namenom označevanja spomina na žrtvi holokavsta na njihovem zadnjem kraju bivanja - ali včasih dela - ki si ga je oseba svobodno izbrala, preden je postala žrtev nacističnega terorja. Tlakovci spomina so postavljeni po vsej Evropi in predstavljajo največji decentraliziran spomenik na svetu.

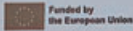

Remembering the Holocaust
and building tolerance
and solidarity in the EU

NEVER
FORGET

SINAGOGA
CENTRUM ŽIDOVSKÉ KULTURNÉ
DEDIČINE SINAGOGA MARIBOR

Evropski dan židovske kulture 2022
European Jewish Heritage Day 2022

Financirano s strani Evropske unije, lastnega prispevka in pomoči prispeljanih Občin Lendava in se vključuje skrajni za sodelovanje, sodobnostne področja in kulturne (SKAKA), tako Evropska unija in ministrstvo za prehrano, kmetijstvo in varstvo okolja.
A projektletar European Union financing. A contribution of the municipalities of Lendava and the help of the municipalities of Lendava and the help of the municipalities of Lendava and the help of the municipalities of Lendava.

Međunarodni seminar i izložba *Vatreni svitci* u Lendavi

U petak, 23. rujna 2022. u gradskoj vijećnici Općine Lendava održan je međunarodni seminar *Never Forget* u sklopu kojeg su gosti predavači prezentirali sadržaje iz područja osvješćivanja i obrazovanja o Holokaustu. Na seminaru su sudjelovali stručnjaci i poznavatelji židovske povijesti i baštine iz Mađarske, Hrvatske, Austrije i Slovenije: Boris Hajdinjak i Marjetka Bedrač iz Centra za židovsku kulturnu baštinu Sinagoga Maribor, Loranda Miletić - viša savjetnica za povijest iz Agencije za odgoj i obrazovanje Republike Hrvatske, Levente Olosz, povjesničar i stručni suradnik Memorijalnog centra Holokausta iz Budimpešte (Holokausz emlékközpont), Elie Rosen, predsjednik Židovske zveze Slovenije - zajednice tradicionalnih Židova, Dušan Šarotar, književnik, pjesnik i scenarist te Vojko Kunaver, savjetnik za povijest u Zavodu za školstvo Republike Slovenije.

Istoga dana u sklopu projekta otvorena je likovna izložba u lendavskoj Sinagogi te je predstavljen katalog grafičkog ciklusa *Vatreni svitci* izraelskog umjetnika Dana Reisingera, jednog od najistaknutijih suvremenih grafičkih dizajnera.

International seminar and exhibition *Scrolls of Fire* in Lendava

On Friday, September 23rd 2022, the *Never Forget* international seminar was held in the town hall of the Municipality of Lendava, during which guest lecturers shed light and presented contents in the field of Holocaust awareness and education. The seminar was attended by experts on Jewish history and heritage from Hungary, Croatia, Austria and Slovenia: Boris Hajdinjak and Marjetka Bedrač from the Center of Jewish Cultural Heritage Synagogue Maribor, Loranda Miletić - senior adviser for history at the Education and Teacher Training Agency of the Republic of Croatia, historian and associate at the Holocaust Memorial Center in Budapest (Holokausz emlékközpont) Levente Olosz, president of the Jewish Community of Slovenia Elie Rosen, writer, poet and screenwriter Dušan Šarotar, as well as Vojko Kunaver, history consultant at the National Education Institute of the Republic of Slovenia.

On the same day, as part of the project, an exhibition was opened in the Lendava Synagogue, and a catalog of the graphic cycle *Scrolls of Fire* by the Israeli artist Dan Reisinger, one of the most prominent contemporary graphic designers in the world, was presented.

Mednarodni seminar in razstavitev *Ognjeni zvitki v Lendavi*

V petek, 23. septembra 2022, je v mestni hiši Občine Lendava potekal mednarodni seminar *Never Forget*, kjer so gostujoči predavatelji predstavili vsebine s področja ozaveščanja in izobraževanja o holokavstu. Seminarja so se udeležili strokovnjaki in poznavalci judovske zgodovine in dediščine iz Madžarske, Hrvaške, Avstrije in Slovenije: Boris Hajdinjak in Marjetka Bedrač iz Centra judovske kulturne dediščine Sinagoga Maribor, Loranda Miletić - višja svetovalka za zgodovino iz Agencije za vzgoj in šolstvo Republike Hrvaške, Levente Olosz, zgodovinar in strokovni sodelavec spominskega centra Holokauszt iz Budimpešte (Holokausz emlékközpont), Elie Rosen, predsednik Judovskega združenja Slovenije - skupnosti tradicionalnih Judov, Dušan Šarotar, pisatelj, pesnik in scenarist, in Vojko Kunaver, svetovalac za zgodovino Zavoda Republike Slovenije za šolstvo.

Istega dne se v okviru projekta v Sinagogi Lendava odprla razstavo in predstavil katalog grafičnega cikla *Ognjeni zvitki* izraelskega umetnika Dana Reisingerja, enega najvidnejših sodobnih grafičnih oblikovalcev na svetu.

Izložba i koncert *Never Forget* u Čakovcu

Uz veliki auditorij, u izložbenom prostoru Centra za kulturu Čakovec dana 18. listopada 2022. godine svečano je otvorena izložba *Never Forget - Nikad ne zaboravimo*, postavljena u okviru aktivnosti istoimenog međunarodnog projekta. Izložba predstavlja šest junakinja i junaka buduće publikacije i dokumentarnog filma autorice Mirjam Despinić-Biškup, koja je u protekle četiri godine intervjuirala preživjele svjedoke obiteljske pogibelji tijekom Holokausta: Alice Singer, Gertrudu Preis Hur, Artura Rosnera, Nikolu Mikija Grünwalda, Eriku Milhofer i Ota Konsteina. Autorica fotografija je Sara Murk, a fotografije i snimke Mikija Grünwalda napravio je Zoran Fras. Izložba je za razgled otvorena od 18. listopada do 6. studenog 2022. godine.

Nakon otvorenja izložbe održan je koncert židovskih religijskih i etno skladbi u izvedbi tenora Nikole Davida, kantora Liberalne židovske kongregacije München te Maje Grujić s Akademije umjetnosti Novi Sad u klavirskoj pratnji. Nastupio je i mariborski sastav Kontra Kvartet izvodeći klezmer glazbu u vlastitim obradama. Umjetnici su time dali svoj doprinos afirmaciji židovske glazbene baštine, što je također jedna od redovnih aktivnosti Židovske općine Čakovec, organizatora ovog događaja.

„Eriku su uspjeli izvuci iz logora kad je bila bebica stara 4 mjeseca. Došli su po njih, po cijelu ulicu, sve Židove su odveli u sabirni logor. Tamo su ih čuvali Madari koji su očito dopuštali posjete pa je prijateljica Erikine majke, Elizabeta Balkányi, koja nije bila Židovka, naprosto Eriku iznijela i odnijela kući. Elizabeta je bila udana za Židova Eleka koji je uspio iz tog sabirnog logora pobjeći. Dvije godine se skrivao na tavanu obiteljske kuće sa svojim prijateljem. Elizabeta i Elek su u tom periodu uspjeli pozvati bilježnika i Eriku posvojiti. Nisu joj mijenjali prezime, ostala je Milhofer. Elek je na Eriku prepisao svu svoju imovinu. Pred sam kraj rata, 1945. njega i prijatelja su cinkali i streljali.”

Erika danas teško govori pa smo informacije o njoj dobili od njezinih prijatelja i znanaca.

Never Forget exhibition and concert in Čakovec

In front of a large audience in the exhibition area of the Čakovec Centre for Culture, on October 18th 2022, the *Never Forget* exhibition was officially opened as part of the activities of the international project of the same name. The exhibition presents six heroines and heroes of the future publication and documentary film by the author Mirjam Despinić-Biškup, who in the past four years interviewed surviving witnesses of family peril during the Holocaust: Alice Singer, Gertruda Preis Hur, Artur Rosner, Nikola Miki Grünwald, Erika Milhofer and Otto Konstein. The author of the photos is Sara Murk, and the photos and videos of Miki Grünwald were taken by Zoran Fras. The exhibition is open for viewing from October 18th to November 6th 2022.

After the exhibition opening, a concert of Jewish religious and ethnic compositions was held, performed by tenor Nikola David, cantor of the Liberal Jewish Community Munich, accompanied on the piano by Maja Grujić from the Novi Sad Academy of Arts. The Kontra Quartet band from Maribor also performed, performing klezmer music in their own arrangements. The artists thus gave their contribution to the affirmation of Jewish musical heritage, which is also one of the regular activities of the Jewish Community of Čakovec, the organizer of this event.

***Never Forget* razstavitev in koncert v Čakovcu**

18. oktobra 2022 je v razstavnem prostoru Kulturnega centra Čakovec pred številnim občinstvom svečano odprta razstava *Never Forget – nikoli ne smemo pozabiti*, postavljena v okviru aktivnosti istoimenskega mednarodnega projekta. Razstava predstavlja šest junakinj in junakov bodoče publikacije in dokumentarnega filma avtorice Mirjam Despinić-Biškup, ki je v zadnjih štirih letih intervjuvala preživele priče uničenja družin med holokavstom: Alice Singer, Gertruda Preis Hur, Artur Rosner, Nikola Miki Grünwald, Erika Milhofer in Otto Konstein. Avtorica fotografij je Sara Murk, fotografije in posnetke Mikija Grünwalda pa je posnel Zoran Fras. Razstava je odprta za ogled od 18. oktobra do 6. novembra 2022.

Razstavi je sledil koncert judovskih verskih in etno skladb v izvedbi tenorja Nikole Davida, kantorja judovske kongregacije v Münchnu ter Maje Grujić z Akademije umetnosti Novi Sad v klavirski spremljavi. Nastopila je tudi mariborska glasbena skupina Kontra Kvartet, ki je izvajala klezmer glasbo v lastnih obdelavah. Umetniki so s tem prispevali k afirmaciji judovske glasbene dediščine, kar je tudi ena rednih dejavnosti Židovske občine Čakovec, organizatorja tega dogodka.

Za više informacija o projektu možete se obratiti na kontakte |
For more information about the project you can contact |
Za več informacij o projektu se lahko obrnete na kontakte:

Židovska općina Čakovec

Predsjednik: Andrej Pal, dr.med.

Tel: +385 (0) 98 241 188

E.mail: andrej.pal@ck.t-com.hr

Web: <https://zidovska-opcina-cakovec.hr/>

Center judovske kulturne dediščine Sinagoga Maribor

Direktor: Boris Hajdinjak

Tel: +386 (0) 31 680 294

E-mail: uprava@sinagogamaribor.si

Web: <http://www.sinagogamaribor.si/en/>

Občina Lendava

Voditeljica Odjela za društvene djelatnosti: Tanja Šimonka

Tel: +386 (0) 2 577 2500

E-mail: tanja.simonka@lendava.si

Web: <https://lendava.si/>

Izradu brošure omogočili su |
This brochure was made possible by |
Izdelavo brošure so omogočili

občina LENDAVA
LENDVA *község*

SINAGOGA

CENTER JUDOVSKE KULTURNE
DEDIŠČINE SINAGOGA MARIBOR

Funded by
the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the authors only and do not necessarily reflect those of the European Union or EACEA. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

